

Päihteiden käytön kuvailua suomalaisessa joukkoviitteessä on tutkittu varsin vähän. Pasi Falk ja Pekka Sulkunen ovat kirjoittaneet suomalaisesta humalasta valkokankaalla (Falk & Sulkunen 1980), mutta muita vastaavia tutkimuksia on vaikea löytää. Kuitenkin ihmiset viettävät yhä suuremman osan vapaaajastaankin viestinten ja joukkoviitteen parissa, joten niiden sanomilla voi olettaa olevan myös entistä suurempi vaikutus ihmisten käsityksiin ympäröivästä maailmasta.

Tämän kirjoituksen tarkoituksena on kuvailla päihteiden käyttöä miestenlehtien fiktioissa, jotka olivat ns. lukijakirjeitä. Tarkastelujaksona oli vuosi 1981, ja tutkimukseen otettiin mukaan neljä suurlevikkisintä miestenlehteä eli Jallu, Kalle, Ratto ja Urkki. Näiden lehtien yhteislevikki vuonna 1981 oli Levikintarkastus Oy:n ilmoituksen mukaan 228 773. Lisäksi Onni- ja Seksi-lehden kustantaja ilmoitti kummankin lehden painosmääräksi 15 000 vuonna 1981.

Miestenlehtien tarkoista lukijamääristä ei ole tietoja saatavilla. Urkki-lehden vuonna 1979 teettämän tutkimuksen mukaan lehdellä oli silloin 238 000 lukijaa, joista miehiä oli 200 000 ja naisia 38 000. Kun Urkin levikki tuona ajanjaksona oli 61 293, oli lehteä kohti lukijoita 3,9. Vaikka näillä lehdillä on varmasti samoja lukijoita ja vaikka lehdet ”kiertävätkin” erilaisissa porukoissa ja antikvariaattien kautta, voi lukijoita varovaisestikin arvioida olevan säännöllisesti 500 000. Käytännössä se tarkoittaisi, että joka kuudes aikuinen lukisi tällaisia julkaisuja.

Yleispätevää kriteeriä ns. miestenlehden määrittelylle ei ole. Valinta tähän tutkimukseen on tehty oikeusministeriön epäsiiveillisten julkaisujen valvontalautakunnan määrittelyn mukaan. Valvontalautakunta totesi keväällä 1978 Jallu-, Kalle-, Onni-, Ratto-, Seksi- ja Urkki-nimiset julkaisut epä-

siveellisiksi (Jokelin & Malmberg 1983).

Tutkimuksen aineistona olivat siis lehdissä julkaistut ns. lukijakertomukset. Miestenlehtien sisällössä on tapahtunut olennaisia muutoksia 1970- ja 1980-luvulla. Kuva-aineisto on muuttunut ”rohkeammaksi”, myös alastomia miehiä ja pareja kuvataan, lisäksi useissa lehdissä on erityinen osasto seksuaalisille vähemmistöille. Fiktioiden osalta olennaisin muutos on tapahtumaympäristön ja kertojien vaihtuminen. Aina 1970-luvun puoliväliin kirjoittajina oli pääasiassa miehiä, jotka kertoivat eksoottisista rakastelukokemuksistaan. 1980-luvulla valtaosa fiktioista on ns. lukijakirjeitä, joissa sekä miehet että naiset — tai oikeammin sekä mies- että naisnimimerkit — tilittävät seksuaalikokemuksiaan. Tietenkään ei ole mahdollista tarkistaa, ovatko nämä kertomukset todella lukijoiden kirjoittamia. Lehden lukijalle tällä seikalla ei kuitenkaan ole suurempaa merkitystä; hänelle vain viestin sisältö on olennainen.

Tutkimuksen otokseen valittiin yhteensä 12 lehden lukijoiden kirjoittamat kertomukset. Luokitusyksikkönä käytettiin ”juttua”, ja tutkimusyksikköjä kertyi kaikkiaan 129, joista 77 jutussa eli 60 %:ssa kuvailtiin päihteiden käyttöä. Merkittävää oli, että naisten kirjoittamissa jutuissa kolme neljästä kuvaili päihteiden käyttöä, kun miesten kirjoittamista jutuista vain 40 % käsitteli päihteiden käyttöä ja sen vaikutuksia.

Miestenlehdissä julkaistuissa fiktioissa päädyttiin lähes poikkeuksetta sukupuoliyhteyden kuvaamiseen; koko aineistossa vain kolmessa ei suoranaisesti kuvattu sukupuolista kanssakäymistä.

Päihteiden käytön kuvailu

Matti Virtanen on jakanut juomistilanteet ”saa juopua” ja ”ei saa juopua” -tilanteisiin

(Virtanen 1982). Päihteiden käyttöä esiintyy miestenlehdissä yleensä ravintolaympäristössä, kotona tai ulkomailla. Nämä ovat tyypillisiä "saa juopua" -tilanteita, joissa yhteisö ei säätele päihteiden käytön astetta. Ravintolaympäristössä ja ulkomaille suuntautuvilla lomamatkoilla yhteisö suorastaan rohkaisee käyttämään päihteitä aina humaltumiseen saakka.

Päihtymyksen aste kuvattiin yleensä humalaksi; neljässä jutussa viidestä sekä kertoja että partneri oli "kännissä". Päihteitä käytettiin, koska se vapauttaa ja poistaa estoja:

Miellyttävällä seuralla ja tietenkin alkoholilla oli myönteinen vaikutus tapahtumien kulkuun.

nimimerkki "Kuudesti saanut" (Jallu 3/81)

Istuimme siinä saunan kuistilla, iltapäivän helteessä ja whisky kimahti päähän hyvin nopeasti... Antti siirtyi ihan likelle istumaan, ja ehdotteli, jos siirryttäisiin takkahuoneeseen pois polttavasta helteestä.

nimimerkki "Kypsä mies on paras" (Ratto 3/81)

Estojen poistaminen kuvattiinkin alkoholin käytön tärkeimmäksi syyksi. Peräti 85 %:ssa päihteiden käyttöä käsitelleistä jutuista mainittiin vapautunut tunnelma.

Lukijakirjeissa kuvattu juominen on yleisesti rajumpaa, kuin väestön ns. normaalit juomatavat edellyttävät (ks. mm. Simpura 1978). Valtaosassa fiktioita kuvailtiin väkevien alkoholijuomien käyttöä; kolmessa jutussa neljästä juotiin väkeviä. Tämä selittyy osin nauttimistilanteesta: juominen kuvattiin tapahtuvaksi kotona, ravintolassa tai matkoilla. Nämä ovat tyypillisimmillään juuri "saa juopua" -tilanteita. Tutkimukset osoittavatkin juomatapojen muuttuneen "perisuomalaiseen suuntaan", eli väkevien alkoholijuomien käytön ja humalakäytön määrä on lisääntynyt. Tätä tulosta vahvistavat miestenlehtien fiktiot: niissä juodaan paljon ja perusteellisesti.

Krapulaa ei kovinkaan moni seksin ihme maassa matkustellut tuntenut. Vain yhdessä jutussa kymmenestä kerrottiin seuraavan päivän kohmelosta. Tämä johtuu osittain siitä, että jutut loppuvat usein sukupuoliaktin kuvaamiseen eivätkä jatku kerronnaltaan enää seuraavaan päivään. Toisaalta tämäkin

osoittaa, että ainoastaan alkoholin käytön "myönteisistä puolista" — kuten kontaktien saamisesta (?) ja vapautumisesta — halutaan kertoa.

Viinan voimalla vierasta

Miestenlehtien fiktiot kuvasivat siis poikkeuksetta sukupuoliaktia, siihen valmistautumista ja sen suorittamista. Alkoholin nauttiminen liittyy tutustumisvaiheeseen; tarkoituksellisenä tai tahattomana tavoitteena ilmaistiin kuitenkin seksuaalinen kanssakäyminen.

Sukupuolista kanssakäymistä kuvattaessa käytettiin slangisanoja ja myös kiertoilmaisuja. Kirjoitustyyli on kuitenkin 1980-luvulla varsin selkeää ja seikkaperäistä verrattuna vaikkapa kymmenen vuotta varhaisempiin vastaaviin kirjoituksiin samoissa lehdissä. Suomen kieli tuntuu olevan hyvinkin rikas kuvatessaan sukupuolielimiä ja sukupuoliaktia.

Miestenlehtien fiktioiden kaava on hyvinkin yksinkertainen. Useimmiten se koostuu partnerin ja tutustumisvaiheen/tapaamisvaiheen kuvaamisesta, ja sen jälkeen siirrytäänkin jo itse asiaan: sukupuoliaktin kuvaamiseen. Miestenviihteessä ei esiinny edes niin monia juonikaavoja kuin ns. naistenviihteen Nyyrikki- ja Elämä-fiktioissa (ks. mm. Paasio 1974).

Huomattavaa on, että fiktioissa kerrotaan pääasiassa sukupuolisuhteesta uuteen partneriin — siis henkilöön, jonka kanssa aikaisemmin ei ole ollut sukupuolisuhdetta. Runsaat neljä viidestä fiktiosta, joissa kuvailtiin päihtymystä, kertoi tästä ensimmäisestä sukupuolisesta kokemuksesta uuden kumppanin kanssa. Ilmeisesti sitä "ensimmäistä kertaa" pidetään erityisesti kertomisen arvoisena.

Fiktiot käsittelevät suurimmaksi osaksi heteroseksuaalisia suhteita. Homoseksuaalisten suhteiden kuvailussa on huomattavaa, että siinä esiintyy suhteellisesti vähemmän päihteiden käyttöä. Voisi päätellä, että niitä kuvailtaessa ei etsitä päihteiden käytöstä myöskään tekosyitä teon kieltämiseen jälkeenpäin.

Erityisesti huomiota kiinnittää heteroseksuaalisia suhteita kuvailtaessa ryhmäseksifik-

tioiden yleisyys. Joka neljännessä heteroseksuaalisesta sukupuolisuhteesta kertovassa jutussa, jossa kuvaillaan myös päihtymystä, oli vähintään kolme toimijaa.

Mikä sitten olisi alkoholin käytön ja sukupuolisen kanssakäymisen riippuvuus miestenlehtien fiktioiden perusteella?

Tutkimusaineistosta voi päätellä, että päihtyneenä uskaltaudutaan helposti sukupuoliaktiin henkilön/henkilöiden kanssa, jonka/joiden kanssa aikaisemmin ei ole ollut sukupuolisuhdetta. Myös ryhmäseksikokeiluihin tai biseksuaaliseen suhteeseen uskaltaudutaan helpommin pähteiden vaikutuksen alaisina kuin ”selvin päin”.

Uskottomuus vakinaista kumppania kohtaan on tutkimusaineiston mukaan päihtyneenä yleisempää kuin selvänä. Yli 40 %:ssa jutuista petetään vakituista seuralaista tai aviopuolisoa, kun tuo luku vertailuaineistossa (fiktioissa, joissa ei kuvailtu pähteiden käyttöä) oli 15 %. Ensimmäistä kertaa sukupuolisuhteessa on päihteitä käyttäessään useampi kuin selvänä. Tämä tulos poikkeaa olennaisesti suomalaisten sukupuolielämästä tehdyn tutkimuksen tuloksesta, jonka mukaan 70 % miehistä ja 86 % naisista ei nauttinut lainkaan alkoholia ennen ensimmäistä yhdyntäänsä (Sievers & Koskelainen & Leppo 1974).

Vertailua sukupuolielämän tutkimuksiin

Kai Sieversin, Osmo Koskelaisen ja Kimmo Lepon tutkimus on tuorein laaja suomalaisten sukupuolielämää kartoittava tutkimus, ja sekin on jo vuodelta 1973. Kuitenkin tätä tutkimusta voidaan vielä monissa kohdin käyttää relevanttina perusmateriaalina.

Miestenlehtien fiktiot kertovat kovin eri totuuksia kuin sukupuolielämää kartoittaneen tutkimuksen mielipidemittaukset, joiden mukaan vain yksi prosentti miehistä ja nolla prosenttia naisista piti sukupuoliyhdyntää sopivana nuorten tavatessa ensi kertaa. Miestenlehtien fiktioiden mukaan kuitenkin yli kolmannes oli sukupuoli-suhteessa ensimmäisen tapaamisen jälkeen. Suomalaisten sukupuolielämä -tutkimuksen mukaan yli puolet suomalaisista pitää vääränä sukupuoliyhteyttä ilman rakkautta. Tutkittu aineisto miestenlehtien fiktioista puhuu kuitenkin

toista: valtaosa kuvatuista sukupuoli-suhteista tapahtui ”ilman rakkautta”.

Varsin vääristyneen kuvan antavat miestenlehtien fiktiot myös sukupuolisen kanssakäymisen kumppaneista. Suuressa osassa juttuja kuvataan uskottomuutta vakituista kumppania kohtaan. Suomalaisten sukupuolielämä -tutkimuksen mukaan yhteensä noin 15 % suomalaisista on avioliiton aikana ollut avioliiton ulkopuolisissa suhteissa ja 98 %:lla on viimeksi yhdyntäkumppanina ollut oma aviopuoliso.

Sukupuoliyhteyksien miellyttävyyden suomenalaisten sukupuolielämä -tutkimuksen mukaan raittiilla suurempi kuin ns. kohtuullisesti alkoholia käyttävillä tai alkoholinkäyttäjillä (luokitus: Sievers & al. 1974). Samoin raittiiden haluama yhdyntätiheys oli lähempänä silloista yhdyntätiheyttä kuin alkoholia käyttävillä. Miestenlehtien kertomukset antavat toisenlaisen kuvan. Niissä alkoholia runsaastikin käyttävät nauttivat seksuaalielämästään ja ovat siihen erittäin tyytyväisiä. Ja käänteisesti: raittiilta taas tuntuu aineiston perusteella puuttuvan rohkeutta kokeilla uusia asioita seksuaalisuhteessaan — mm. uusia yhdyntätapoja tai ryhmäseksiä. Alkoholin käyttämistä siis legitimoidaan fiktioissa ennen kaikkea sen estoja poistavan vaikutuksen takia.

Sieversin, Koskelaisen ja Lepon tutkimustulokset eivät tietenkään enää ole kaikilta osiltaan ajankohtaisia: paljon on muutoksia tapahtunut asioissa ja asenteissa. Miestenlehdetkin ovat kahdeksassa vuodessa muuttuneet paljon. Yksi johtopäätös kuitenkin voidaan tehdä: miestenlehtien fiktiot kuvaavat niiden kirjoittajien mielestä sukupuolielämän ”tähti-hetkiä”. Miestenlehtien tarjoamat lääkkeet sukupuolielämän ”tähti-hetken” saavuttamiseen ja sukupuolielämän maksimoimiseen ovat tukevahko humala ja ennestään tuntemattoman etsiminen sukupuoli-partneriksi.

Miestenlehdet viihteen kentässä

Yksipuolisen kertomustyyppinsä, stereotyyppisten käsitystensä ja muutamilla avainkäsitteillä toimivan kielensä takia miestenlehdet ovat massaviihteenkin ehkä kaavamaisinta ainesta. Niiden fiktiot keskittyvät poik-

keuksetta vain sukupuoliaktin kuvaamiseen. Suomen markkinoilta puuttuu varsinaisesti lehti, jossa olisi sekä aikakauslehdissä julkaitavan tyyppisiä artikkeleita että ns. kevyttä pornoa — kuten vaikkapa amerikkalaisessa Playboyssa jne. Urkki-lehti on poikkeus. Useat sen jutuista käsittelevät muuta kuin seksuaalielämää, mutta kuitenkin ”miehisiä” aiheita kuten sotaseikkailuja ja väkivaltaa.

Tähän tarkasteluun ei otettu mukaan Playboy- ja Penthouse-tyyppisiä lehtiä, koska niitä ei varsinaisesti suomeksi ilmesty ja koska ne eivät suoraan kuvaa suomalaisia käsityksiä sukupuolielämästä. Ilmeistä kuitenkin on, että sosiaalisesti hyväksytympää on katsella kuukauden kisua kalliista amerikkalaisesta lehdestä kuin lueskella lähiöbussissa suomalaisesta lehdestä *Matin* ja *Liisa* telmuliista.

Miestenlehtien yhteen laskettu levikki on vuodesta 1974 ollut jatkuvasti pienenemässä. Syiksi on esitetty mm. videoviihteen tuleminen myös pornomarkkinoille sekä ulkomaisien lehtien halpuus ja laatu (Jokelin & Malmberg 1983).

Miestenlehtiä kohtaan on yleisestikin suhtauduttu kaksinaisesti: Niitä halveksitaan ja niihin suhtaudutaan yliolkaisesti, mutta harva mies jättää ne parturissa lukematta. Ja hyvin monilla niitä löytyy kotoakin. Merkittävä muutos 1970-luvun lopulta on se, että naisten osuus kirjoittajina on kasvanut — omalaatuinen ilmaisu naisten aseman muuttumisesta, mutta miestenlehtien ilmiasussa varsin selvä.

Miestenlehtien laajan levikin muistaen voi väittää, että niillä on vaikutusta monen suo-

malaisen aikuisen seksuaalikäyttäytymiseen mutta myös muihin asenteisiin — mm. asenteisiin päihteiden käytöstä. Tutkitun aineiston perusteella miestenlehdet lujittavat vakaasti käsitystä siitä, että alkoholin käytöllä on vain myönteisiä vaikutuksia, koska se poistaa estoja ja lisää kontaktimahdollisuuksia. Samoin voi niiden pohjalta päätellä, että uusien seksuaalielämän muotojen etsintä on helpompaa päihteiden vaikutuksen alaisena. Vaikka pitäisimmekin miestenlehtiä heikkona viihteenä, ei niiden levittämää sanomaa — muistaessamme, kuinka monelle se leviää — voi sivuuttaa olankohautuksin.

Kirjallisuus

Falk, Pasi & Sulkunen, Pekka: Suomalainen humala valkokankaalla — suomalaisen miehen myyttinen fantasia. *Sosiologia* 17 (1980): 4, 257—270

Jokelin, Renny & Malmberg, Ilkka: Härski linja rikkoi pornon kuviot. *Helsingin Sanomat* 15. 3. 1983

Paasio, Marja: Nyyrikin rakkausromaanien juoni- ja rakenneanalyysi. Teoksessa: Knuutila, Seppo (toim.): *Aika on aikaa*. Helsinki 1974

Sievers, Kai & Koskelainen, Osmo & Leppo, Kimmo: *Suomalaisten sukupuolielämä*. Porvoo 1974

Simpura, Jussi: Juomatavat muuttuneet perisuomalaiseen suuntaan. *Sosiaalinen aikakauskirja* 72 (1978): 5, 4—9

Virtanen, Matti: *Änkyrä, tuiske, huppeli*. Muuttuva suomalainen humala. Juva 1982.

English Summary

*Ari-Matti Auvinen: Humalassa se onnistuu vie-
raan kanssa . . . Päihteiden käyttö suomalaisten
miestenlehtien fiktioissa (Intoxication Makes for
Better Success with a New Partner . . . The Use of
Intoxicants in Fiction in Finnish Magazines for
Men)*

The article examines the use of intoxicants in fiction in Finnish magazines for men with the largest circulation in 1981. An 'account' was used

as the reference unit, resulting in a total of 129 survey units. The use of intoxicants was described in 77 accounts (60 per cent of total).

A major shift has occurred over the past ten years in the focus of the contents of men's magazines. Magazine pictures have become more revealing, also showing nude men and couples, while many magazines also feature a special section for sexual minorities. In fiction this change is clearest in the

altered setting of events and narrators. Until the mid-1970s men related the majority of stories describing their exotic amorous experiences. By the 1980s most fiction was so-called readers' letters in which both men and women, or more accurately male and female pennames, reported their sexual experiences.

It can be claimed that the large circulation of men's magazines has an impact upon the sexual behaviour of many Finnish adults as well as on attitudes in general, extending to drinking. On the basis of the research material, magazines for men

clearly reinforce the conception that drinking only has a positive effect, in that complexes are broken down and the potential to make contacts is widened. Furthermore, it may be concluded that the search for new patterns in sexual life is easier under the influence of intoxicants. Fiction describes the 'crowning achievements' of sex life, as expressed by the narrators. The recipe offered by the fiction in men's magazines to attain these crowning achievements in sex life and to maximize sexual gratification is the full state of intoxication and the search for a new sex partner.

Alkoholipolitiikka Vol. 48: 214—218, 1983